

Саміленко Ірина Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Красницька Анжела
Віталіївна,* професор кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Сучасний етап розвитку української термінології, як і терміносистем багатьох європейських мов, характеризується стрімким збільшенням кількості запозичень. У процесі розвитку українську юридичну термінологію поповнювали запозичення з різних мов і різні історичні періоди та різними шляхами. Джерелами стали латинська, грецька, німецька, польська, голландська, французька, італійська, англійська мови. Справедливо зазначено, що запозичення іншомовних слів є закономірним процесом розвитку мови кожного народу, адже мовна система будь-якої мови постійно вдосконалює та поповнює свій словниковий склад новими одиницями. У цьому відношенні українська мова не є винятком. Запозичення з інших мов завжди проникали до національної мовної системи [1, с. 118].

В умовах інтеграції соціально-економічного життя відбувається постійне надходження нових слів у мови, носії яких долучаються до світових ринків праці, фінансів тощо. Іншомовна лексика потрапляє до словникового складу мови внаслідок науково-культурних, політичних, військових, торговельних контактів народу-носія з іншими народами. Н. С. Трач вказує на те, що на сучасному законотворчому етапі відбувається запозичення іншомовних термінів, оскільки Україна намагається узгодити національне законодавство з нормами європейського права, що потребує відповідного термінологічного інструментарію. Але вживання латинізмів, англоамериканізмів, германізмів тощо мусить мати достатні підстави, а саме: «стійке входження іншомовного терміна в мову і відсутність в ній лексеми для позначення відповідного поняття» [2, с. 85].

На думку Л. Д. Малевич, запозичання іншомовних терміноодиниць, особливо інтернаціональних, виступає важливим засобом поповнення термінофонду, сприяє його міжнародній поняттєвій уніфікації й унормуванню [3, с. 60].

Слушно зазначено А. В. Красницькою, що збагачуючи українську мову, збільшуючи її виражальні можливості та придатність як засобу спілкування в суспільстві, запозичені слова поступово втрачають свій іншомовний характер, підпорядковуються законам фонетики та граматики української мови. Якщо слова прямо

переходять з однієї мови в іншу, такі запозичення називаються безпосередніми (напр., з англійської комп'ютер, з грецької протокол, з латинської ексцес, превенція, з німецької кодувати, штамп, з французької акредитив, партнер). Якщо слова з'являються в іншій мові внаслідок посередництва третьої мови, такі запозичення називаються опосередкованими (напр., з грецької мови через англійську надійшло слово ксерокс, з латинської через французьку – версія, раціоналізація, резерв, реформа, рецидив, з латинської через німецьку – референція, з польської мови через французьку запозичений латинський термін регламент) [4, с. 188].

Потрібно зауважити, що в Кримінальному кодексі України є досить багато термінів і термінологічних сполучень, запозичених з латинської, грецької, французької, англійської, німецької, іспанської, італійської мов. На сьогодні у кримінально-правових законодавчих актах функціонують такі запозичені терміни, як: акцизний збір, блокування транспортних комунікацій, бюджет, експлуатація дітей, референдум, трансплантація органів людини, реалізація продукції, фальсифікація, фіктивне банкрутство, фінансові ресурси тощо.

Зокрема, у Кримінальному кодексі України вжито такі слова іншомовного походження: трансплантація органів людини (ст. 143), контрабанда (ст. 201), допінг (ст. 323), поширення епідемій, епізоотій, епіфітотій (ст. 113), психотропні речовини (ст. 305), експлуатація дітей (ст. 150), викрадення шляхом демонтажу (ст. 188), аналоги, прекурсори (ст. 306), підакцизні товари (ст. 204) тощо.

У складі української термінологічної лексики кримінального права домінують слова, утворені на ґрунті української мови, водночас досить велику кількість складають запозичені терміни. Зокрема, у реченні 4 частини 3 статті КК України «Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено» вжито два іншомовні слова: *analogia* (від грец. – відповідність – «подібність, схожість, відповідність у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями, які загалом є різними»; «розв'язання судом якогось випадку, безпосередньо не врегульованого законом») та *crimianalis* (від лат. злочинний – «злочинний»; «той, що стосується злочинності»).

У кодексах України багато правових категорій позначені словами іншомовного походження, є сталими, визначеними і зрозумілими термінами, які походять ще з римського права. Іншомовні терміни, які вводяться до текстів кодексів уперше, пояснюються безпосередньо в їх статтях. Наприклад, у Кримінальному кодексі України пояснюються іншомовні слова насильницьке донорство – насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора; бандитизм – організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі [4, с. 187].

Запозичення з латинської та грецької мов є цінним надбанням, адже вони викликані необхідністю номінацій нових реалій юридичної та психологічної галузей, поповнюють українську юридичну та психологічну термінологію [1, с. 119]. Проте бажано в юридичних документах не зловживати іншомовною термінологією. Краще не застосовувати в текстах документів іншомовних слів, які мають відповідники в українській мові (напр.: автопсія – розтин (трупа); екстрений – терміновий; компенсація – відшкодування;konto – рахунок; локальний – місцевий, вузький, обмежений; фундація – заснування тощо).

Використання іншомовної лексики породжує багато ускладнень і при підготовці, і при застосуванні юридичних документів. Уникнути вживання іншомовної термінології у документах неможливо, але необхідно виробити певний порядок їх використання та дотримуватися його.

Доречно зазначено, що «використання в нормативно-правових актах іншомовного слова без потреби часто буває пов'язане з нерозумінням і перекрученням його змісту. Не слід віддавати перевагу малозрозумілій іншомовній термінології перед повноцінними українськими словами, зловживати класичними мовами на позначення юридичних понять, процесів, відносин. Запозичення з інших мов виправдані лише тоді, коли іншомовне слово інтегрувалося в українську мову, має під собою наукову основу, викликається об'єктивною необхідністю, не набуло потворних форм. Запозичення мають бути зведені до мінімуму» [4, с. 189–190].

Таким чином, вітчизняне кримінальне законодавство вже достатньо наповнилося іншомовними термінологічними одиницями. Українські законодавці увагу повинні приділяти удосконаленню мовних формул, які застосовані у кримінальному нормативному масиві, а не пошуку нових іншомовних понять і термінів.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В., Ознамець Г.О. Латинізми та грецизми у сфері права та психології. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. Матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 28 листоп. 2019 р.) : у 2 ч. Київ : НАВС. 2019. Ч. 1. С. 114–119.

2. Трач Н.С. Термінологія сучасного законодавства (лексичний аспект). Наукові записки. Т. 22. Ч. I.

3. Малевич Л. Термінологічне запозичання: причини, джерела, функції. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип. VI. Київ, КНЕУ, 2005. С. 56–61.

4. Красницька А.В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: Посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.